

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*

*Του Νέστορα Κουράκη
Αναπληρωτή Καθηγητή
στο Τμήμα Νομικής,
του Πανεπιστημίου Αθηνών*

Τον Μάρτιο του 1990 είδε το φως της δημοσιότητας η Στατιστική Επετηρίδα της Ελληνικής Αστυνομίας για το 1988, με στοιχεία για τα κακουργήματα ή πλημμελήματα που περιήλθαν σε γνώση, για το έτος αυτό, στις περιφερειακές υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας. Η έκθεση αυτή παρέμεινε έως τώρα अपαράτηρητη, ίσως και διότι η εξωυπηρεσιακή της κυκλοφορία περιορίζεται σ' ένα στενό μόνο κύκλο ενδιαφερομένων, που την αποκτούν έπειτα από αιτιολογημένη αίτηση προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Ωστόσο, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκδοση αυτή (ιδίως στους πίνακες 4,13,14,19 και 31), συγκρινόμενα και με εκείνα παλαιότερων εκδόσεων, είναι πράγματι συγκλονιστικά: **Η εγκληματικότητα στη χώρα μας παρουσιάζει μία ραγδαία ποιοτική αύξηση από χρόνο σε χρόνο και μian αντίστοιχη αδυναμία των διωκτικών αρχών να την θέσουν υπό έλεγχο.** Ειδικότερα, όπως προκύπτει και από τους παρατιθέμενους εδώ πίνακες:

I. Τα βεβαιωθέντα κακουργήματα από 780 το 1977 και 801 το 1978 έφθασαν τα 986 το 1981, τα 1306 το 1983, τα 2560 το 1985, τα 3332 το 1987 και τα 4455 το 1988, πράγμα που σημαίνει ότι κατά τα τελευταία δέκα χρόνια τα βεβαιωθέντα κακουργήματα στη χώρα μας υπερπενταπλασιάστηκαν! Μια ανάλογη παρατήρηση μπορεί να γίνει και για ορισμένες επιμέρους

*Η έκθεση αυτή υποβλήθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης και στα μέλη του Ελλην. Κοινοβουλίου, διά μέσου του Προέδρου του, τον Μάιο 1990, έπειτα από συμμετοχή του γράφοντος ως εκπροσώπου της Ελλάδος στις εργασίες της 4ης Διάσκεψης Αντεγκληματικής Πολιτικής του Συμβουλίου της Ευρώπης (Στρασβούργο 9-11.4.1990).

κατηγορίες εγκλημάτων: Από 25 θεβαιωμένες ληστείες το 1971 φθάνουμε στις 81 το 1980, στις 315 το 1986 και στις 657 το 1988. Επίσης οι κλοπές αυξάνονται από 17.750 το 1980 σε 41.142 το 1988, οι πλαστογραφίες από 41 το 1980 σε 303 το 1988 και οι εμπρησμοί (πλην δασών) από 92 το 1980 σε 511 το 1988. Είναι αλήθεια, ότι η αυξητική αυτή τάση δεν παρατηρείται αντίστοιχα στο σύνολο των αδικημάτων (κακουργημάτων και πλημμελημάτων), των οποίων ο αριθμός κατά την πενταετία 1983-1988 έμεινε μάλλον σταθερός, κυμαινόμενος μεταξύ 290.000 και 390.000 και μάλιστα με prima facie πρόσκαιρη μείωση από 393.506 το 1983 και 352.488 αδικήματα το 1984 σε 291.355 το 1985 (Το 1988 έφθασε τελικά στα 311.179 αδικήματα). Όμως η σταθερότητα αυτή είναι μάλλον επίπλαστη και θα πρέπει να αποδοθεί όχι τόσο σε μια συγκράτηση της αύξησης, όσο σε μιαν αντίστοιχη αύξουσα ανεπάρκεια των διοικητικών αρχών να λαμβάνουν γνώση ή/ και να θεβαιώνουν τα διαπραττόμενα αδικήματα. Τούτο φαίνεται να προκύπτει από περισσότερα διασταυρούμενα στοιχεία, όπως η ποσοστιαία αύξηση του συνόλου των ανεξιχνίαστων αδικημάτων από 4,6% το 1981 σε 11,6% το 1988 (μάλιστα τα ανεξιχνίαστα κακουργήματα από 11% το 1981 έφθασαν τα 52,7% το 1988, που σημαίνει ότι ένα στα δύο κακουργήματα μένει σήμερα ανεξιχνίαστο!), η μείωση του αριθμού των αγορανομικών ελέγχων καταστημάτων από 722.909 το 1981 σε 482.931 το 1985 και η μείωση των αστυιατρικών ελέγχων καταστημάτων από 458.821 το 1981 σε 295.157 το 1985 (για το 1988 οι αριθμοί είναι αντίστοιχα 376.729 και 265.158 έλεγχοι...). Ίσως στην εφεκτική αυτή στάση των διοικητικών αρχών να έπαιξε ρόλο και η προεκλογική ατμόσφαιρα του 1985, με συνακόλουθη μια γενικότερη χαλάρωση του κρατικού μηχανισμού, πολύ περισσότερο μάλιστα αφού η υποτιθέμενη «μείωση» της εγκληματικότητας το 1985 ήταν ιδιαίτερα εμφανής κυρίως σε αδικήματα «ελέγχου», όπως εκείνα της νομοθεσίας περί δημοσίας υγείας, περί αγορανομικών διατάξεων, περί αυτοκινήτων και περί γενικού οικοδομικού κανονισμού (βλ. Πίνακα 14).

II. Σημαντικό είναι ακόμη να τονισθεί ότι η εγκληματικότητα (επί του συνόλου των αδικημάτων), παρά τις αυξομειώσεις της, παρουσιάζει μια σαφή αυξητική τάση για δράστες μικρών ηλικιών 7-29 ετών, μια κυμαινόμενη τάση για ηλικίες 30-34 ετών και μιαν αντίστοιχη μειωτική τάση για τις ηλικίες 35 ετών και άνω. Από την άλλη πλευρά είναι εκ πρώτης όψεως κάπως παρήγορη η παρατήρηση ότι η συνολική εγκληματικότητα στη Ελλάδα κατά την περίοδο 1981-1988 κυμάνθηκε σε μάλλον χαμηλά επίπεδα (περίπου 3.000-4.000 αδικήματα ανά 100.000 κατοίκους), ιδίως συγκρινόμενη με αντίστοιχα μεγέθη άλλων ευρωπαϊκών χωρών (π.χ. 7.000 θεβαιωθέντα αδικήματα ανά 100.000 περί το 1985 στη Γαλλία, τη Μεγ. Βρετανία, τη Δυτ. Γερμανία και την Ολλανδία - βλ. J.J.M. Van Dijk Perspectives

futures en ce qui concerne la criminalité et la justice pénale, Conseil de l'Europe, Quatrième Conférence de Politique Criminelle, Strasbourg, avril 1990).

Ωστόσο η παρατήρηση αυτή πρέπει να γίνει με κάθε δυνατή επιφύλαξη όχι μόνο διότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις ποινικές νομοθεσίες των επιμέρους χωρών (άρα τα ποσά δεν είναι συγκρίσιμα), αλλά και διότι ενδέχεται η «αυξημένη» εγκληματικότητα των άλλων χωρών να οφείλεται απλώς σε εντατικότερη αντιμετώπιση του εγκλήματος από τις δικαστικές αρχές και σε μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και καταγγελία του από τα θύματα που το υπέστησαν, παρ' όσο στην Ελλάδα. Μόνον ένας έλεγχος των στατιστικών αυτών στοιχείων με παράλληλες έρευνες θυματοποίησης και αυτοομολογούμενης εγκληματικότητας (πρβλ. Κ.Δ. Σπινέλλη, Εγκληματολογία, 1985, σελ. 53), που στη χώρα μας είναι ακόμη ελάχιστες*, θα μπορούσε να επιτρέψει κάποια βαθύτερη γνώση για την ακριβή εικόνα της λεγόμενης «αφανούς» ή «πραγματικής» εγκληματικότητας. Γεγονός είναι πάντως ότι σε ορισμένα εγκλήματα, όπως στις ανθρωποκτονίες με πρόθεση και στα εγκλήματα περί τα υπομνήματα (πλαστογραφία κ.λπ.) ή περί προστασίας του εθνικού νομίματος, τα ποσοστά εξιχνίασης εμφανίζονται ιδιαίτερα υψηλά (σε αντίθεση π.χ. με τις ληστείες και τις κλοπές), χωρίς όμως τούτο να σημαίνει απαραίτητα ότι στις περιπτώσεις αυτές ο «σκοτεινός αριθμός» είναι χαμηλός – απλώς η «θεατότητα» ίσως να είναι μεγαλύτερη (π.χ. στις ανθρωποκτονίες) ή και ο κύκλος των υπόπτων δραστών πιο συγκεκριμένος (π.χ. στις πλαστογραφίες και στα εγκλήματα περί προστασίας του εθνικού νομίματος).

III. Ένα συναφές μεθοδολογικό ερώτημα που τίθεται εδώ είναι το κατά πόσον η εξέλιξη της εγκληματικότητας και ιδίως εκείνης των κακουρηγημάτων, που σημειώνει διαχρονικά ανησυχητική και σταθερή αύξηση, ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ή μήπως είναι πλασματική, ως απλό αποτέλεσμα κάποιας εντατικότερης δίωξης του εγκλήματος σε νομοθετικό και αστυνομικό επίπεδο, πέρα από τις φυσιολογικές μεταβολές λόγω αύξησης του πληθυσμού. Ωστόσο μια προσεκτική ανάλυση των δεδομένων φαίνεται να οδηγεί μάλλον στην πρώτη εκδοχή, ότι δηλ. η αύξηση είναι πραγματική: Ούτε οι μεταβολές της νομοθεσίας κατά την περίοδο αυτή μπορούν να θεωρηθούν ως τόσο σημαντικές, ώστε ν' ανατρέπουν τη γενικότερη εικόνα των αριθμών (ίσως η σημαντικότερη, πρακτικά, νέα ρύθμιση να ήταν εκείνη του α. 23 ν. 1419/1984, κατά την οποία η αφαίρεση

*Κυρίως θα πρέπει να αναφερθεί εδώ η εμπειρική έρευνα που έγινε μεταξύ φοιτητών από τον Στ. Αλεξιάδη, Εγκληματολογία, 1989, σελ. 179 επ.

τσάντας από δράστη με μηχανοκίνητο μεταφορικό μέσο χαρακτηρίστηκε ως κακουργηματική κλοπή: α. 374 περιπτ. ζ' ΠΚ), ούτε οι διωκτικές αρχές φαίνεται να δραστηριοποιήθηκαν περισσότερο στην εξιχνίαση των εγκλημάτων (αντίθετα, το ποσοστό εξιχνίασης των κακουργημάτων έπεσε, όπως είδαμε, στο 52,7%), ούτε οι πολίτες, λόγω της δυσλειτουργίας των διωκτικών μηχανισμών, είχαν λόγους να καταγγέλλουν τώρα συχνότερα τα εις βάρος τους εγκλήματα, πολύ περισσότερο εν όψει των προσωπικών προβλημάτων που έτσι κι αλλιώς θα μπορούσε να τους δημιουργήσει από την πλευρά του δράστη μια τέτοια καταγγελία, ούτε τέλος η αύξηση του πληθυσμού μετά το 1971 μπόρεσε να υπερβεί, καθ' όλες τις ενδείξεις, το ποσοστό του 1,5% περίπου ετησίως.

Επομένως κατά την εξεταζόμενη περίοδο υπάρχει μια αντικειμενική συγκρισιμότητα μεγθών, που παρέχει ισχυρές ενδείξεις ότι η πραγματική αύξηση της εγκληματικότητας υπήρξε έντονη όχι μόνο στα κακουργήματα (που είναι, άλλωστε, εμφανής και στις αστυνομικές στατιστικές των ετών αυτών) αλλά και στα πλημμελήματα.

IV. Ένα περαιτέρω εύλογο ερώτημα είναι εκείνο με το οποίο αναζητούνται οι λόγοι αυτής της κατακόρυφης αύξησης στη βαριά ιδίως εγκληματικότητα της χώρας μας και οι αντίστοιχες δυνατότητες περιορισμού της. Η απάντηση είναι πολύπλοκη και αναγκαστικά εμπερικλείει, εφ' όσον γίνει διεξοδικά, ολόκληρο τον κορμό της εγκληματολογικής επιστήμης και της αντεγκληματικής πολιτικής. Μπορεί ωστόσο, επιγραμματικά, να επικεντρωθεί σε ορισμένους ειδικότερους παράγοντες, που σημειώνουν τα τελευταία χρόνια έντονη δυσλειτουργία. Οι παράγοντες αυτοί, πέρα από την ατομική ψυχοσύνθεση και ιδιοσυστασία του κάθε δράστη, συνοψίζονται ως εξής:

1) **Οργανωτικές αδυναμίες της αστυνομίας:** Ελλιπής αστυνόμευση με περιπολίες λόγω απασχόλησης των αστυνομικών σε φρούρηση ενδεχόμενων στόχων τρομοκρατικών επιθέσεων, καθώς και λόγω της διακίνησης από αυτούς της αλληλογραφίας κρατικών υπηρεσιών κ.α. Στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης Μητσοτάκη εξαγγέλθηκε η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, αντιμετώπιση που ελπίζεται ότι θα γίνει με τον παράλληλο αναγκαίο σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη.

2) **Οργανωτικές αδυναμίες της Δικαιοσύνης:** Βραδύτητα στην απονομή της, ανομοιομορφία στα διατακτικά των αποφάσεων που εκδίδονται επί παρεμφερών υποθέσεων (βλ. σχτ. δημοσίευμα του περ. «Ένα» της 14.3.1990 για τις δικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις ναρκωτικών· μια ανάλογη έρευνα για αποφάσεις παράνομης εισόδου και εξόδου αλλοδαπών διεξάγεται ήδη απο φοιτητές υπό την ευθύνη του γράφοντος).

3) **Προβληματική δομή των φυλακών:** Εκμάθηση του εγκλήματος μεταξύ κρατουμένων, ανυπέρβλητες δυσχέρειες κοινωνικής (επαν)ένταξης κ.λπ. (βλ. σχτ. τις ερευνητικές εργασίες που αναφέρω στην εισαγωγή του έργου Κ.Δ. Σπινέλλη/Ν.Ε. Κουράκη, Σωφρονιστική Νομοθεσία, Αθήνα 1990, σελ. 101).

4) **Αύξουσα καχεξία της οικονομίας,** με αναπόφευκτα επακόλουθα την ανεργία, την πείνα και την εξαθλίωση ως προθάλαμο (εξίσου με την ευμάθεια...) για το έγκλημα, ιδίως στις νεαρές ηλικίες. Εάν φυλλομετρήσει κανείς την 26η έκδοση του Eurostat («Βασικές Στατιστικές της Κοινότητας», Λουξεμβούργο 1989) και την συγκρίνει με προηγούμενες εκδόσεις θα μπορέσει να επισημάνει δύο κυρίως μεγέθη που επιβεβαιώνουν πράγματι αυτή την οικονομική καχεξία από χρόνο σε χρόνο: Τον γενικό δείκτη τιμών καταναλωτή (από 100 το 1980 φθάνει στο 181,4 το 1983, στο 256,3 το 1985 και στο 366,1 το 1987 – ο υψηλότερος των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας) και τον αριθμό των επίσημα εγγεγραμμένων ανέργων (από 37,2 το 1980 φθάνει σε 61,6% το 1983, 85,3% το 1985 και 110,2% το 1987) (πρβλ. την πολύ ενδιαφέρουσα σχολιασμένη επισκόπηση των σχετικών οικονομικών μεγεθών 1974-1989 για την Ελλάδα από τον Θεοφ. Νοταρά στην «Καθημερινή» της 8.5.1990, σελ. 10).

5) **Γενικότερη κρίση αξιών και θεσμών,** που έχει παραλύσει τους ζωντανούς ιστούς της κοινωνίας μας και δημιουργεί τάσεις για κοινωνική αδιαφορία, έλλειψη αλληλεγγύης και άκοπο πλουτισμό με κάθε μέσο, ιδίως σε βάρος των ασθενέστερων (οικονομικά και πνευματικά) κοινωνικών ομάδων ή και συγκεκριμένων προσώπων. Διακεκριμένοι στοχαστές, όπως ο Φάνης Κακριδής και ο Θεοδόσης Τάσιος (βλ. «Βήμα» της 25.3.1990, σελ. 58) μιλούν πλέον απερίφραστα για «γενικότερη καταστροφή της πολιτισμικής ατμόσφαιρας, του μορφωτικού περιβάλλοντος που διαμορφώνεται με την ευθύνη της πολιτείας» και διαπιστώνουν ότι: «Δεν συνιστούμε πια κοινωνία». Είμαστε απλώς ένα συνονθύλευμα πολυπληθών αλλ' απομονωμένων «μειοψηφιών» (...) Στην προτεραιότητα των ενδιαφερομένων μας δεν βρίσκονται τα «κοινά» αλλά το «εγώ, εδώ και τώρα – κι ό,τι βρέξει ας κατεβάσει αύριο».

Πέρα όμως από τους παράγοντες αυτούς, που όπως αναφέρθηκε, συμπορεύονται με τους ειδικότερους ατομικούς παράγοντες της εγκληματικότητας (βιολογικούς και ψυχολογικούς), η ποιοτική αύξηση της εγκληματικότητας εξηγείται, πιστεύω, κατά μεγάλο βαθμό και από την παράλληλη αύξηση της χρήσης και διάδοσης των ναρκωτικών ουσιών (από 977 επίσημως βεβαιωθέντα αδικήματα παραβίασης της νομοθεσίας περί ναρκωτικών το 1986 φθάσαμε το 1988 στα 1557! –πρβλ. περαιτέρω στατιστικά στοιχεία στη μελέτη μου που δημοσιεύθηκε ως εισαγωγή στο έργο του Λ. Κα-

ράμπελα «Ο τοξικομανής εγκληματίας» Αθήνα 1988, σελ. 21-61:25). Λέγεται μάλιστα ότι ίσως και το 59% του όλου του αριθμού των συλλήψεων από την Αστυνομία στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης αφορά εγκληματικότητα τοξικομανών (βλ. Έκθεση της Εξεταστικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το πρόβλημα των Ναρκωτικών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο, Σεπτ. 1986, σελ. 13). Τούτο άλλωστε είναι ευνόητο, αν ληφθεί υπόψη ότι συνήθως ο τοξικομανής, στην απεγνωσμένη προσπάθειά του να εξασφαλίσει τη δόση του, είναι ευάλωτος να καταφύγει σε σωρεία εγκλημάτων όπως κλοπές, ληστείες, διαρρήξεις φαρμακείων, άλλες διαρρήξεις για ανεύρεση χρημάτων ή χρυσαφικών, πλαστογραφίες ιατρικών συνταγών, έκδοση ακαλύπτων επιταγών, δωροδοκίες (όταν ο τοξικομανής είναι υπάλληλος), πορνεία, προαγωγή και κυρίως λαθραία εισαγωγή ή διακίνηση μικροποσοτήτων ναρκωτικών προς νέα υποψήφια θύματα-χρήστες, ακόμη και μαθητές έξω από τα σχολεία...

V. Τι πρέπει να γίνει: Ορισμένα οργανωτικά προβλήματα, όπως η ελλιπούς αστυνόμευση και η βραδύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης μπορούν, νομίζω, ν' αντιμετωπισθούν ή και αντιμετωπίζονται ήδη από την Πολιτεία –χωρίς μεγάλο κόστος ή καθυστερήσεις– μέσω της διοικητικής και της νομοθετικής οδού. Παράλληλα, είναι σχετικά εφικτό να ληφθούν εκτεταμένα προληπτικά μέτρα προηγμένης τεχνολογίας για την αποθάρρυνση ή και αποτροπή ορισμένων εγκληματικών ενεργειών (π.χ. εγκατάσταση συστημάτων αυτόματου ελέγχου κατά την είσοδο και έξοδο από τράπεζες, (πολυ)καταστήματα και κατοικίες προς παρεμπόδιση κλοπών ή ληστειών, καθιέρωση ειδικής κάρτας τηλεφωνικών συνδιαλέξεων προς αποτροπή κλοπών και θανδαλισμών σε τηλεφωνικούς θαλάμους κ.λπ.)

Σε μεσοπρόθεσμη κλίμακα μπορεί να υπάρξει ένας ευρύτερος και εξοϋνυχιστικός εκσυγχρονισμός της ποινικής μας νομοθεσίας (μόνο οι Ποινικοί μας Κώδικες αριθμούν ζωή 40 ετών...), ώστε ν' απαλλαγεί αυτή από τις απαρχαιωμένες διατάξεις της (π.χ. μονομαχία!) και ν' ανταποκριθεί καλύτερα στις ανάγκες της εποχής μας. Ο εκσυγχρονισμός αυτός ενδείκνυται ειδικότερα να γίνει τόσο με την κατάργηση παλαιών και την υιοθέτηση, όπου είναι απολύτως αναγκαίο, νέων μορφών αξιόποινης συμπεριφοράς (π.χ. «ηλεκτρονική» και «περιβαλλοντική» εγκληματικότητα – πρβλ. ήδη προς αυτή την κατεύθυνσή τους ν. 1805/1988 και 1650/1986), όσο και με τη θέσπιση νέου είδους ποινικών διαδικασιών και ποινικών κυρώσεων, πέρα από την παραδοσιακή και αυτονόητη πολλές φορές πρακτική της απαγγελίας και εκτέλεσης ποινών κατά της ελευθερίας. Ήδη σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες δοκιμάζονται (πειραματικά ή και επίσημα) ενδιαφέρουσες ημιεπίσημες «συμφιλιωτικές» διαδικασίες, όπως η λεγόμενη «διαπραγμάτευση» (patteggiamento: προβλέπεται στον νέο ιταλικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

1989 κατ' επίδραση του αμερικανικού θεσμού της plea-bargaining – πρβλ. σχτ. άρθρο του Καθηγ. G.D. Pisapia στο περ. Cahiers de Défense sociale 1988, 11-19), ή η λεγόμενη «διαμεσολάβηση» (mediation) μεταξύ δράστη και θύματος από κρατικούς, κοινοτικούς ή και ιδιωτικούς φορείς (έχει καταρτισθεί σχετικό νομοσχέδιο στη Γαλλία). Ακόμη, κατ' επίδραση του αγγλοσαξωνικού δικαίου έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες διάφορες εναλλακτικές κυρώσεις εξωιδρυματικού χαρακτήρα, χωρίς δηλ. εγκλεισμό σε φυλακή (π.χ. εργασία για την κοινότητα, που θεσμοθετήθηκε ήδη, ως μορφή εκτέλεσης της ποινής κατά της ελευθερίας, και στην Ελλάδα με το ά. 61 του ν. 1851.1989 – «Κώδικα Βασικών Κανόνων για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων»). Γίνεται φανερό ότι με την ευρύτερη υιοθέτηση τέτοιων διαδικασιών και κυρώσεων για αδικήματα ήσσονος σημασίας από πλευράς βαρύτητας και κινήτρων, τα δικαστήριά μας θα μπορέσουν ν' απαλλαγούν, σε μεγάλο βαθμό, από τον καθημερινό υπέρογκο φόρτο εργασίας τους και ν' ασχοληθούν εντατικότερα με την εις βάθος μελέτη μόνο των πλέον σοβαρών υποθέσεων. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει πάντως ν' αποδοθεί και στη **βελτίωση της λειτουργίας των φυλακών**, ιδίως δε στον σεβασμό και την εξύψωση της προσωπικότητας του κρατουμένου, ώστε να δημιουργηθούν γι' αυτόν οι κατάλληλες προϋποθέσεις βαθμιαίας ενσωμάτωσής του στο κοινωνικό σύνολο. Κύριο μέσο αυτής της προσπάθειας είναι, νομίζω, η **οργάνωση προγραμμάτων εκμάθησης και εργασιακής απασχόλησης** τόσο κατά τη διάρκεια της κράτησης, όσο και κατά το μέτεπειτα στάδιο της λεγόμενης μετασωφρονιστικής μέριμνας, σύμφωνα με τις εξατομικευμένες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε κρατουμένου.

Σε ένα άλλο επίπεδο επιβάλλεται η **διεύρυνση της συνεργασίας των Ελληνικών αρχών με ξένες ομόλογες αρχές σε θέματα διεθνούς εγκληματικότητας**, κυρίως ενόψει των κινδύνων που εμπερικλείει αυτή η εγκληματικότητα για ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα, της συχνά ευχερούς διαφυγής των δραστών από χώρα σε χώρα (πόσο μάλλον μετά την 1.1.1993 στην Ευρώπη!) και της κατά κανόνα χρησιμοποίησης εκ μέρους τους ενός τελειότατου τεχνολογικού εξοπλισμού, συνεχώς προσαρμοζόμενου σε εκείνο των διωκτικών αρχών (πρόκειται εδώ κυρίως για εγκλήματα όπως οι τρομοκρατικές επιθέσεις και το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών ή «λευκής σαρκός», που άλλωστε εκπορεύονται συνήθως από τα ίδια γνωστά κέντρα οργανωμένου εγκλήματος, όπως π.χ. τη «Μαφία»). Επίσης κρίνεται αναγκαία μια γενικότερη **εναρμόνιση της νομοθεσίας μας με τις 76 συστάσεις και τις 18 συμβάσεις ή πρωτόκολλα επί ποινικών θεμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης**, καθώς και με τα συναφή κείμενα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ιδίως από την άποψη της κατοχύρωσης και προάσπισης των ανθρω-

πίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά προστατεύονται στα εν λόγω κείμενα. Ξεχωριστή προσοχή πρέπει να δοθεί ειδικότερα στο θέμα της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, που όπως τονίσθηκε ήδη, αποτελεί (έμμεσα) κύριο πρόξενο περαιτέρω εγκληματικότητας. Ιδίως το πρόβλημα του «ξεπλύματος» (blanchiment) χρημάτων από Τράπεζες που συνεργάζονται –αφανώς– με τους εμπόρους ναρκωτικών είναι κάτι που θα πρέπει ν' απασχολήσει και τη χώρα μας, πολύ περισσότερο ενόψει της σχετικής σύμβασης του ΟΗΕ που θεσπίσθηκε στη Βιέννη τον Δεκέμβριο 1988, και των νομοθετημάτων που έχουν αρχίσει ήδη να ψηφίζονται στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Ομοσπονδιακή Γερμανία κ.α.). Συγχρόνως θα πρέπει, νομίζω, να αρθούν ορισμένες σημαντικές ατέλειες της ισχύουσας νομοθεσίας μας και δικαστηριακής πρακτικής, που σίγουρα επιδεινώνουν το πρόβλημα και προκαλούν το αίσθημα του δικαίου. Εννοώ κυρίως την απαράδεκτα επεικική μεταχείριση της οποίας τυγχάνουν αρκετά συχνά οι έμποροι ναρκωτικών. Είναι ακόμη νωπή στη μνήμη μας η εκπληκτική ομολογία του πρώην υπουργού Δικαιοσύνης Βάσσου Ρώτη σε απάντηση σχετικής ερώτησης βουλευτών, ότι από το 1982 έως το 1988 απολύθηκαν (προσωρινά) από τις φυλακές 1189 κρατούμενοι που βαρύνονταν με την κατηγορία της εμπορίας ναρκωτικών και ότι μάλιστα η απόλυσή τους έγινε με εγγύηση που κατά κανόνα δεν ξεπερνούσε τις 10-100 χιλιάδες δραχμές, όσο δηλ. θα αποκόμιζαν οι έμποροι αυτοί μέσα σε ένα τέταρτο της ώρας, πουλώντας 2-3 δόσεις ηρωίνης (βλ. εφημερίδες της 6.1.1989· πρβλ. και περ. «Ένα» της 14.3.1990, σελ. 30-33, όπου αναφέρονται πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις με επιβληθείσες ποινές αυστηρότερες για τους χρήστες από όσο για τους εμπόρους ναρκωτικών!)

Τέλος ένα άλλο σημείο που τονίσθηκε ιδιαίτερα και στην 4η Διάσκεψη Αντεγκληματικής Πολιτικής του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μάιος 1990) είναι η ανάγκη, πέρα από την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, να ληφθούν ουσιαστικά μέτρα και για την προστασία των θυμάτων από εγκληματικές επιθέσεις, είτε πριν από αυτές (π.χ. μεγαλύτερη αστυνόμευση και καλός φωτισμός των δρόμων σε περιοχές υψηλού κινδύνου, αλλά και καλύτερη ενημέρωση των υποψηφίων θυμάτων για τους κινδύνους που διατρέχουν), είτε και μετά από αυτές (ψυχολογική υποστήριξη και οικονομική αποζημίωση των θυμάτων, π.χ. μέσω κονδυλίων από ασφαλιστικές εισφορές, κατά τα πρότυπα της σχετικής γαλλικής νομοθεσίας· πρβλ. γενικότερα Κ.Δ. Σπινέλλη, «Έγκλημα και Θύμα» εις: «Μνήμη Ν. Χωραφά, Η Γάφου, Κ. Γαρδίκου», τ. ΙΙ, Αθήνα 1986, 249-281).

Ωστόσο όλα αυτά τα μέτρα νομίζω ότι θα μείνουν ατελέσφορα και απλώς θα μεταθέσουν την εκδήλωση της εγκληματικής συμπεριφοράς σε άλλους χώρους ή και με άλλες μορφές, εάν δεν αντιμετωπισθούν οι ίδιοι οι

γενεσιουργοί παράγοντες αυτής της συμπεριφοράς, δηλ. αφενός η ανισοροπία των οικονομικών μεγεθών, που προκαλεί πτώση της αγοραστικής δύναμης ή/και ανεργία, άρα εξαθλίωση, και αφετέρου η γενικότερη καθίζηση θεσμών και αξιών που δυναμιτίζει τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Όμως η παρατήρηση αυτή δεν πρέπει να προκαλεί εφησυχασμό. Κατά βάση η εγκληματικότητα, ως (υπο)προϊόν μιας δεδομένης κοινωνίας, βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τις βαθύτερες ηθικές δομές, τη θεσμική λειτουργία και την οικονομική κατάσταση αυτής της κοινωνίας. Επομένως, ανεξάρτητα από τα μέτρα που θα λάβει κάθε φορά η Πολιτεία, ο περιορισμός της εγκληματικότητας είναι, όπως είχα την ευκαιρία να τονίσω και άλλοτε, έργο γενικότερο, που μας αφορά όλους και σε όλα τα επίπεδα της δραστηριότητάς μας, από την οικογένεια και το σχολείο, όπου μπαίνουν οι πρώτες βάσεις της κοινωνικοποίησης, έως την ευρύτερη επαγγελματική και κοινωνική μας ζωή. Η ενίσχυση της οικογένειας ως φορέα επικοινωνίας και διαλόγου, η ενεργότερη συμπαράσταση των γονέων στην αντιμετώπιση των σχολικών δυσκολιών-αποτυχιών και στη μετέπειτα επαγγελματική αποκατάσταση του παιδιού τους, η γενικότερα υποδειγματική συμπεριφορά τους προς το παιδί και η συναισθηματική προσέγγιση με αυτό, αλλά χωρίς τις γνωστές νεοελληνικές υπερβολές, θα μπορούσαν, νομίζω, να θωρακίσουν το παιδί με εμπιστοσύνη στον εαυτό του και, συνακόλουθα, με μεγαλύτερη κατανόηση στα προβλήματα των άλλων, πράγμα που νομίζω ότι αποτελεί το κλειδί για την αποφυγή της παραβατικότητας, αν όχι και της εγκληματικότητας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΗΓΗ: Στατιστικές Επετηρίδες
Ελληνικής Αστυνομίας
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: Νέστορ Ε. Κουράκης

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΑ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

ΕΤΗ	* ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ	%	* ΕΙΧΝΙΑΣΤΗΚΑΝ	%	* ΔΕΝ ΕΙΧΝΙΑΣΤΗΚΑΝ	%
1977	780	-	688	88,2	92	11,8
1978	801	+ 2,7	716	89,4	85	10,6
1979	925	+15,5	816	88,2	109	11,8
1980	1042	+12,6	949	91,1	93	8,9
1981	986	- 5,3	878	89,0	108	11,0
1982	1391	+41,1	1174	84,5	217	15,5
1983	1306	- 6,1	1089	83,4	217	16,6
1984	1505	+15,2	1014	67,4	491	32,6
1985	2560	+70,1	1118	43,7	1442	56,3
1986	2885	+12,6	1684	58,4	1201	41,6
1987	3332	+15,5	1946	58,4	1386	41,6
1988	4455	+33,7	2108	47,3	2347	52,7

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ
ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΑ ΣΟΒΑΡΑ ΕΓΚΛΗΜΜΑΤΑ (ΤΕΛΕΣΜΕΝΑ & ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ)

ΕΤΗ	* ΑΝΗΤΕΙΕΣ	* ΚΛΟΠΕΣ	* ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΙΕΣ	ΑΠΑΤΕΣ κ.ά. ΕΓΚΛΗΜΜΑΤΑ ΕΜΠΡΟΣΜΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΕΣ		* (ΜΕ ΠΡΟΦΕΣΗ)	* ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
				ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	*(ΠΛΗΗ ΔΑΣΩΝ)		
1980	81	17.750	41	443	92	117	400
1981	87	18.558	63	531	88	135	379
1982	135	22.262	41	494	99	170	505
1983	210	21.393	81	553	120	173	543
1984	226	22.919	76	537	96	181	532
1985	263	30.806	81	316	306	143	577
1986	315	33.843	135	578	230	153	977
1987	290	36.672	194	519	179	156	1377
1988	657	41.142	303	902	511	176	1557

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ
ΔΡΑΣΤΕΣ ΒΕΒΑΙΩΘΕΝΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ (ΑΥΤΟΥΡΓΟΙ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΟΙ) ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΕΣ

ΑΠΟΛΥΤΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

ΕΤΗ*	ΣΥΝΟΛΟ											ΑΓΝΩΣΤ.	
	ΔΡΑΣΤΩΝ*	7-12*	13-17*	18-20*	21-24*	25-29*	30-34*	35-44*	45-59*	60-ΑΝΩ*	ΗΛΙΚ.	ΑΓΝΩΣΤ.	ΗΛΙΚ.
1980	303042	191	8368	20150	31103	48069	55551	67342	54584	17625	59		
1981	317420	220	8544	21673	33148	50192	58507	69772	57703	17627	34		
1982	340332	257	11998	24668	37800	53617	61161	72079	61007	17659	86		
1983	399039	182	13588	29528	47644	64900	70570	82400	69526	20615	86		
1984	352317	373	11984	25671	40504	58794	65112	73977	59038	16672	192		
1985	279455	206	11250	23700	35493	48848	49650	55410	42312	12453	133		
1986	279066	162	10611	22508	34129	48525	52349	55323	42587	12738	134		
1987	285197	128	10217	21541	35395	49656	52719	57923	43008	14431	179		
1988	290630	196	8864	20670	34638	49092	57626	59204	44242	14758	1340		

ΠΟΣΟΣΤΑ %

ΕΤΗ*	ΣΥΝΟΛΟ											ΑΓΝΩΣΤ.	
	ΔΡΑΣΤΩΝ*	7-12*	13-17*	18-20*	21-24*	25-29*	30-34*	35-44*	45-59*	60-ΑΝΩ*	ΗΛΙΚ.	ΑΓΝΩΣΤ.	ΗΛΙΚ.
1980	100%	0,06	2,76	6,65	10,26	15,86	18,33	22,22	18,02	5,82	0,02		
1981	100%	0,07	2,69	6,83	10,44	15,81	18,43	21,98	18,18	5,55	0,02		
1982	100%	0,08	3,53	7,25	11,10	15,75	17,97	21,18	17,92	5,19	0,03		
1983	100%	0,05	3,40	7,40	11,94	16,26	17,68	20,65	17,42	5,17	0,02		
1984	100%	0,10	3,40	7,29	11,50	16,69	18,48	21,00	16,76	4,73	0,05		
1985	100%	0,07	4,03	8,48	12,70	17,48	17,77	19,83	15,14	4,45	0,05		
1986	100%	0,06	3,80	8,07	12,23	17,39	18,76	19,82	15,26	4,56	0,05		
1987	100%	0,06	3,58	7,55	12,41	17,41	18,48	20,31	15,08	5,06	0,06		
1988	100%	0,07	3,05	7,11	11,92	16,89	19,83	20,37	15,22	5,08	0,46		